

Crna Gora
AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE MEDIJE

Broj: 02 – 1037/2

Podgorica, 18.05.2023. godine

Na osnovu člana 40 i 144 Zakona o elektronskim medijima („Sl. list Crne Gore”, br. 46/10, 40/11, 53/11, 06/13, 55/16, 92/17 i 82/20) i člana 18 i 116 Zakona o upravnom postupku („Sl. list Crne Gore”, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17), postupajući po prigovoru NVO „Media Centar”, (akt zaveden kod Agencije za elektronske medije pod br. 02-1037 od 18.04.2023. godine), direktorica Agencije za elektronske medije donosi

RJEŠENJE

1. Javnom preduzeću „Radio Televizija Crne Gore” iz Podgorice, emiteru televizijskog programa „Prvi program Televizije Crne Gore” (TVCG1), izriče se upozorenje kao upravno-nadzorna mjera mjera zbog kršenja člana 17 stav 3 i člana 38 Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima („Sl. list Crne Gore”, br. 35/11 i 7/16) i tač. 2.3. izdatog Odobrenja za emitovanje O-TV-J-01, prilikom emitovanja, dana 9. marta 2023. godine, priloga u emisiji „Dobro jutro Crna Goro”.
2. Upozorenje iz tačke 1 ovog Rješenja se izriče zbog:
 - a) korišćenja uvredljivih termina koji bi se mogli povezati sa određenom društvenom grupom (član 17 stav 3 Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima),
 - b) kršenja obaveze emitera da vodi računa o jeziku koji se koristi u javnoj sferi, o njegovoj etičkoj i političkoj korektnosti (član 38 Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima).
3. Nalaže se Javnom preduzeću „Radio Televizija Crne Gore” iz Podgorice, da usaglasi emitovanje programskih sadržaja u okviru televizijskog programa „TVCG1” sa obavezama definisanim u Zakonu o elektronskim medijima, podzakonskim aktima Agencije i izdatom Odobrenju za emitovanje.
4. Javno preduzeće „Radio Televizija Crne Gore” iz Podgorice je dužno da, u skladu sa članom 140 stav 3 Zakona o elektronskim medijima, u okviru televizijskog programa „TVCG1”, objavi informaciju o izrečenoj mjeri iz tačke 1 ovog rješenja koja glasi:

„Agencija za elektronske medije izrekla je emiteru 'Prvog programa Televizije Crne Gore' upozorenje, jer je dana 9. marta 2023. godine, u okviru emisije 'Dobro jutro Crna Goro', emitovao prilog tokom kojeg su korišćeni uvredljivi termini koji bi se mogli povezati sa određenom društvenom grupom, kršeći time obavezu da vodi računa o jeziku koji se koristi u javnoj sferi, o njegovoj etičkoj i političkoj korektnosti.”
5. Javno preduzeće „Radio Televizija Crne Gore” iz Podgorice je dužno da, u pisanoj formi, obavijesti Agenciju za elektronske medije o načinu (sadržaj, datum i vrijeme) objavljivanja informacije o izrečenoj mjeri iz tačke 1 ovog Rješenja, u pisanoj formi, u roku od 24 časa od objavljivanja
6. Protiv ovog rješenja može se podnijeti žalba Savjetu Agencije za elektronske medije u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja.
7. Ovo rješenje će se objaviti na veb sajtu Agencije za elektronske medije www.aemcg.org.
8. Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Obrazloženje

Dana 18.04.2023. godine, Agenciji za elektronske medije (u daljem tekstu: „Agencija“) dostavljen je prigovor NVO „Media Centar“ iz Podgorice, na rad Javnog preduzeća „Radio Televizija Crne Gore“ iz Podgorice, javnog emitera opšteg televizijskog programa „Prvi program Televizije Crne Gore“ (zaveden kod Agencije pod br. 02-1037 od 18.04.2023. godine).

Prigovor se odnosio na prilog u emisiji „Dobro jutro Crna Goro“, koji je emitovan dana 9. marta 2023. godine, u terminu 08:43:30 do 9:01:05 sati.

Podnosilac prigovora navodi da je u toku predmetnog priloga bivši direktor Montenegro Airlines-a gospodin Zoran Đurišić „upotrijebio riječ ‘debil’ kojom je kvalifikovao članove menadžmenta (upravnog odbora)“, kao i da „novinari koji su vodili intervju nisu ni pokušali da opomenu bivšeg direktora Đurišića da ne može koristiti ovaj termin da bi kvalifikovao one koje kritikuje“. Podnosilac prigovora ukazuje da je emiter prekršio „čl. 7, 8, 17 i 38 Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima“.

Podnosilac prigovora ističe da „novinari koji su vodili intervju nisu dali kontekst koji prethodi intervjuu a u kojem se morala dati informacija da je protiv Đurišića vođen svojevremeno krivični postupak zbog pronevjera u Montenegroairlinesu“, kao i da „upotrebom riječi, ‘debil’, koja predstavlja dijagnozu, grubo se povređuju pripadnici skupine ljudi koji pate od ove bolesti“. Takođe, podnosilac prigovora navodi da „u odnosu na to što se može smatrati uvredljivim govorom, upućuje slučaj Bodrožić i Vujić protiv Srbije iz 2009. godine“, jer „u ovom postupku je Evropski sud za ljudska prava raspravljao o posledicama upotrebe izraza koji pored ciljane osobe mogu da povrijede i čitave grupe građana“, kao i da „upotreba uobičajenih naziva za određena oboljenja ili stanja koja su urođena ili posljedica nesretnog slučaja da bi se opisali ljudi da bi se diskreditovali kao nesposobni za javnu funkciju pogađa osobe sa takvim dijagnozama ili stanjem, kao i njihove porodice, pa ih“, kako se navodi, „treba izbjegavati, prevashodno iz obzira prema onima koji su, ne svojom voljom, suočeni sa neizlječivom bolešću ili invaliditetom.“

Na kraju, podnosilac prigovora zaključuje da su „novinari u ovom slučaju morali da upozore gosta na neprihvatljivost vrijeđanja društvene grupe“, kao i da su na ovaj način „prekršeni članovi 17 i 38 Pravilnika ali i članovi 7 i 8 koji se odnose na zabranu diskriminacije kao i na obavezu promovisanja osnovnih ljudskih prava i demokratskih vrijednosti u medijskim sadržajima“.

Postupajući po osnovu navoda iz prigovora, Sektor za monitoring Agencije izvršio je uvid u snimak emitovanog programskog sadržaja i sačinio nalaz dana 18.04.2023. godine (akt broj 02-1037/1 od 18.04.2023. godine). Agencija je dana 24. aprila 2023. godine, pokrenula postupak za utvrđivanje da li je prigovor osnovan, odnosno da li je došlo do kršenja Zakona o elektronskim medijima (u daljem tekstu: „Zakon“), Pravilnika o programskim standardima u elektronskim medijima (u daljem tekstu: „Pravilnik“) i izdatog Odobrenja za emitovanje i uputila je tim povodom emiteru zahtjev za izjašnjenje (akt broj 02-1037/2 od 25.04.2023. godine).

Dana 05.05.2023. godine (akt zaveden kod Agencije pod br. 02-1037/3 od 05.05.2023. godine) emiter je dostavio izjašnjenje, u kom ukazuje da „Ustavni sud Crne Gore je usvojio praksu ESLJP kao i praksu Komiteta za ljudska prava UN-a putem tripartitnog testa“, kao i da je „sud izričito utvrdio da 'Prvi uslov za utvrđivanje diskriminacije je postojanje slične, tj. uporedive činjenične situacije, uključujući poređenje jednakog ili različitog postupanja. Drugi uslov je utvrđivanje da li je različito postupanje u određenom pravnom postupku rezultat ili se zasniva na određenom statusu (karakteristici) pojedinca i zbog toga je žrtva manje povoljnog postupanja. Treći uslov je ispitivanje da li se prema pojedincu postupalo drugačije u sličnim činjeničnim okolnostima ili se prema njemu postupalo podjednako u znatno drugačijim okolnostima i da li je takav tretman bio razuman i opravdan.'“ Nadalje, emiter navodi da „prilikom ocjenjivanja povrede iz člana 48 ... mora povesti računa o navedenom, jer je gost iznio svoj subjektivni osjećaj, odnosno svoj zaključak o kompletnoj situaciji prilikom iznošenja navoda o poslovanju kompanije, na koje izlaganje je svakako imao pravo“. Emiter posebno ukazuje da je „izražavanje važan dio intelektualnog i profesionalnog bića svakog pojedinca“, kao i da „slobodno se izraziti je neophodan preduslov da bi kvalitetno učestvovali u raspravljanju i odlučivanju, najprije o pitanjima koja se odnose na sopstveni život, a zatim i o pitanjima koja su od javnog interesa“. U nastavku izjašnjenja se navodi da „sloboda izražavanja, kako je to garantovano stavom 1 člana 10 Evropske konvencije, predstavlja jedan od bitnih temelja demokratskog društva, i jedan je od osnovnih uslova za njegov napredak i samoispunjenje svakog pojedinca. LINGENS protiv AUSTRIJE (Predstavka br. 9815/82), OBERSCHLICK protiv AUSTRIJE (Predstavka br. 11662/85),

REKVENYI protiv MAĐARSKE (Predstavka br. 25390/94), MANOLE I OSTALI PROTIV MOLDAVIJE (Predstavka br. 13936/02), UDRUŽENJE EKIN protiv FRANCUSKE (Predstavka br. 39288/98)".

Emiter smatra da „nije prekršio ni čl. 8 st. 1 Pravilnika, jer je prilikom emitovanja emisije ispoštovao sva navedena načela", kao i da „upravo iz razloga što se sloboda izražavanja vidi kao temelj demokratije jasno je da se ne štiti samo kao osnovno ljudsko pravo, već i kao preduslov za ostvarivanje ostalih ljudskih prava", navodeći praksu ESLJP kada je u pitanju sloboda medija (MULLER i dr. protiv Švajcarske - Predstavka br. 10737/84; HANDYSIDE protiv UJEDINJENOG KRALJEVSTVA - Predstavka br. 5493/76).

Emiter ističe da „u odnosu na kršenje člana 17 stav 1 Pravilnika u izjavi gosta nije bio ni jedan uvredljivi komentar", jer kako se navodi „gost nikog poimenice nije nazvao 'debilom' niti je označio grupu kao takvu već je samo istakao svoje mišljenje da je kod njegovog stava ('na što ima pravo') 'Da je neko namjenski srušio Montenegro airlines' istakao da bi to mogao 'da zaključ i debil', naime „htio je reći i oni ljudi čija su kognitivne sposobnosti i inteligencija na nivou djeteta između 8 i 12 godina".

Pozivajući se na član 2 Zakona i član 2 Pravilnika, emiter zaključuje da je „nesporno, da se radi o pravu na slobodu govora (koja je Ustavom zagarantovana), iznošenje stavova o problemu od šireg društvenog i javnog interesa pa je", kako se navodi, „nedopustiv pokušaj podnosioca prijave da ukine ili suštinski ograniči pravo urednika emisije da analizira kontekst, okolnosti, značaj, motive, posljedice u ovom konkretnom slučaju". Emiter predlaže da „nakon zakonomjerne procedure uz uvažavanje izjašnjenja, Agencije za elektronske medije odbije prigovor kao neosnovan".

Na osnovu uvida u navode iz prigovora, snimak emitovanog programa i izjašnjenja emitera, Agencija konstatuje sljedeće:

1. Emiter je dana 9. marta 2023. godine, u terminu od 06:29:32 do 09:57:22 sati (3 sata 27 minuta 50 sekundi) emitovao jutarnji program „Dobro jutro Crna Goro“, u okviru kojeg je, u terminu od 08:43:30 do 09:01:05 sati (17 minuta 35 sekundi), prikazan segment (razgovor) opisan u tački 2.

2. Tema predmetnog segmenta je bila stanje u nekadašnjoj, te u aktuelnoj crnogorskoj nacionalnoj avio-kompaniji. Gost u studiju bio je Zoran Đurišić, bivši direktor „Montenegro Airlines“-a.

U prvom dijelu razgovora bilo je riječi o osnivanju „Montenegro airlines“-a. Potom je, u nastavku, bilo govora o poslovanju kompanije, kao i o problemima koji su uslijedili.

U terminu od 08:49:41 sati emitovan je dio razgovora sljedeće sadržine:

Boris Šarančić, voditelj: „Znači, neko je namjenski srušio 'Montenegro airlines'..."

Zoran Đurišić: „Srušio. Suština je, cijela ovdje. Ovdje bi, vjerujte, zaključio debil. Politički su ljudi doveli kompaniju u ovu situaciju."

U nastavku razgovora, bilo je riječi o sistemu upravljanja, kadrovskim promjenama, te o tehničkoj podršci u različitim fazama razvoja nacionalnih avio-kompanija „Montenegro airlines" i „Air Montenegro". U terminu od 08:52:51 sati, emitovani su sljedeći navodi:

Zoran Đurišić: „Svi ti ljudi koji su mislili da su ovo mogli da gaze i mene i 'Montenegro' i ovo, da im samo jednu poruku... Krenulo je tamo đe treba da se to istražuje. Nadam se da će druga faza brzo, tako da niko neće moći ostati, a da ne dođe pred lice pravde, jer je ovaj projekat uništen, zgažen. Trista miliona, znate, to je najveći gubitak ovdje u istoriji Crne Gore, napravljen zadnjih sedam godina, osam. To je sve neznanje. Kažem, debil bi shvatio da je to pogrešna politika."

3. Članom 2 Zakona je propisano da se odredbe ovog zakona ne mogu tumačiti na način da daju pravo na cenzuru ili ograničenje prava slobode govora ili slobode izražavanja, kao i da ovaj zakon treba tumačiti u skladu sa principima Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, uz korišćenje prakse precedentnog prava Evropskog suda za ljudska prava.
4. Članom 48 stav 2 Zakona propisano je da se AVM uslugom ne smije podsticati mržnja ili diskriminacija po osnovu rase, etničke pripadnosti, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili porodičnog statusa, starosne dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta ili polne orijentacije.
5. Članom 2 Pravilnika je propisano da su elektronski mediji slobodni u kreiranju i uređivanju programa, uz poštovanje profesionalnih, vrijednosnih, etičkih i estetskih standarda.

6. Članom 7 Pravilnika je propisano da su emiteri koji proizvode (uređuju i emituju) informativni program dužni su da to rade profesionalno i odgovorno i na taj način da doprinose: a) slobodnom, istinitom, cjelovitom, nepristrasnom i blagovremenom informisanju javnosti o događajima u zemlji i inostranstvu; i b) poštovanju i promociji osnovnih ljudskih prava i sloboda, demokratskih vrijednosti, institucija i pluralizma ideja.
7. Članom 8 stav 1 Pravilnika je propisano su, u proizvodnji informativnih programa, elektronski mediji dužni da poštuju načela objektivnosti, nepristrasnosti, blagovremenosti, tačnosti, zabrane diskriminacije, slobode objavljivanja komentara i primjene pravila druge strane.
8. Članom 17 stav 1 Pravilnika je propisano da programski sadržaji elektronskih medija ne smiju biti usmjereni na kršenje zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina ili izazivanje nacionalne, rasne i vjerske netrpeljivosti ili mržnje. Stavom 3 ovog člana je propisano da su elektronski mediji dužni da izbjegavaju korišćenje uvredljivih termina koji bi se mogli povezati sa određenom društvenom grupom.
9. Članom 38 Pravilnika je propisano da su emiteri dužni da vode računa o jeziku koji se koristi u javnoj sferi, o njegovoj etičkoj i političkoj korektnosti, ali i o gramatičkoj ispravnosti.
10. Polazeći od prava na slobodu izražavanja i uređivačku autonomiju medija, oni su slobodni da određenu pojavu, događaj ili slično tretiraju na različiti način, a da pri tome ne prekrše propise, kao i da u skladu sa svojom uređivačkom politikom, komentarišu pojave, događaje i postupke pojedinaca, uz obavezu da komentare jasno odvoje od ostalih vijesti i informacija, posebno onih koji se odnose na istu temu pri čemu moraju voditi računa o normama propisanim Zakonom i Pravilnikom.
11. Sloboda načina uređivanja i pristupa temi koju emiter obrađuje spada u domen uređivačke slobode i slobode izražavanja emitera. S tim u vezi, odabir sagovornika (u ovom slučaju bivšeg direktora nacionalne avio-kompanije) i omogućavanje iznošenja njegovog stava o predmetnoj temi predstavlja dio slobode medija i novinara da doprinese raspravi o temi kojoj je razgovor (segment) posvećen, a to su uzroci stanja u kojem se nalazi nacionalna avio-kompanija.
12. Gost emisije iznio je svoje mišljenje/stav povodom navedene teme, a na čije iznošenje ima pravo u okviru svoje slobode izražavanja. Međutim, kako je isti u komentaru u predmetnom prilogu koristio termin „*debil*“, a imajući u vidu kontekst u kojem je upotrijebio navedeni termin (... „*Ovdje bi, vjerujte, zaključio debil*“, ... „*Kažem, debil bi shvatio da je to pogrešna politika.*“) može se zaključiti da je ovakva terminologija neprimjerena.
13. Termin koji je gost koristio, a koji se odnosi na kategoriju lica sa intelektualnim teškoćama, uvredljiv je i dio je neformalnog govora (slenga), pa iako termin nije bio upućen grupi (licima sa smetnjama u razvoju), već je korišten da bi gost istakao svoj snažan stav po pitanju odgovornosti određenih lica za stanje u crnogorskoj nacionalnoj avio-kompaniji, ne može se zanemariti da je time obuhvaćen i pristup osobama sa intelektualnim teškoćama, koji je zasnovan na unaprijed pretpostavljenim kapacitetima ovih lica i određivanju onoga što jedna osoba može ili ne može, zbog čega se doprinosi jačanju negativnih stereotipa i predrasuda prema njima te njihovoj izolaciji ili isključenosti iz različitih sfera života.
14. Treba imati u vidu jasnu razliku između odgovornosti gosta za date izjave, s jedne strane, i odgovornosti medija i medijskih poslenika koji doprinose njihovom prenošenju ili širenju u okviru svog zadatka da prenose ili omogućavaju iznošenje informacija i ideja o pitanjima od javnog interesa, s druge strane. S tim u vezi, za utvrđivanje odgovornosti emitera, u konkretnom slučaju, od presudnog je značaja činjenica da, kada je gost koristio termin kojim se omalovažava i vrijeđa određena kategorija ranjivih lica (lica sa određenim smetnjama u razvoju), kako se iz sadržine priloga može utvrditi, na takav propust voditelj nije reagovao i skrenuo pažnju gostu na nekorektnu terminologiju, nakon čega je gost ponovo koristi isti pogrdni/uvredljiv termin.
15. Uvažavajući činjenicu da kada su u pitanju osobe sa smetnjama u razvoju treba obratiti posebnu pažnju, te imajuću u vidu kontekst upotrebe spornog termina, izostanak reakcije novinara ne može se opravdati.
16. U svojstvu javnog emitera, ovaj emiter ima posebnu obavezu da, u sklopu misije pružanja javne usluge (član 74 Zakona), obezbijedi proizvodnju i emitovanje programa namijenjenih različitim

segmentima društva, bez diskriminacije, posebno vodeći računa o specifičnim društvenim grupama kao što su osobe sa invaliditetom. Takođe kroz svoju obavezu njegovanja kulture javnih komunikacija, emiter i njegovi predstavnici (prije svega novinari i urednici) treba da doprinose promociji nediskriminatorne prakse, ublažavanju predrasuda prema ranjivim ili marginalizovanim grupama, korišćenjem i promocijom adekvatne terminologije. Između ostalog, potrebno je izbjegavati ili ukazivati na neprihvatljivost tj. nekorektnost terminologije koja je zastarjela, prevaziđena i uvredljiva, a posebno korišćenje ili tolerisanje korišćenja sadržaja koji obiluju medicinskim pristupom, navođenjem dijagnoza i predrasudama u odnosu na kapacitete određenih grupa kao što su djeca/odrasli sa smetnjama u razvoju. Na taj način, (javni) emiter može doprinijeti podizanju svijesti i jačanju sposobnosti gledalaca za prepoznavanje i sprječavanje diskriminacije i jačanju usvajanja stavova i ponašanja koja su bazirana na poštovanju ljudskih prava, uvažavanju različitosti i toleranciji, što ide u prilog stvaranju otvorenog, demokratskog i inkluzivnog društva.

Na osnovu navedenog, a uvažavajući činjenicu da je saglasno izdatom Odobrenju za emitovanje emiter dužan da emituje programske sadržaje u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima koje, saglasno Zakonu, donosi Agencija, može se utvrditi da je emiter objavljivanjem prekršio član 17 stav 3 i član 38 Pravilnika i tač. 2.3. izdatog Odobrenja za emitovanje.

Nakon sprovedenog postupka i uz uvažavanje svih relevantnih činjenica, direktorica Agencije je, saglasno čl. 140 i 141 Zakona, donijela odluku kojom se emiteru izriče upravno-nadzorna mjera upozorenja.

Emiteru je naloženo da, u skladu sa čl. 140 st. 3 Zakona, informaciju o izrečenoj mjeri objavi u svom programu, u okviru televizijskog programa „TVCG1“, kao i da u pisanoj formi obavijesti Agenciju o načinu (sadržaj, datum i vrijeme) objavljivanja informacije o izrečenoj mjeri.

Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

UPUTSTVO O PRAVNOM SREDSTVU

Protiv ovog Rješenja može se podnijeti žalba Savjetu Agencije za elektronske medije u roku od 15 dana od dana njegovog dostavljanja.

Pripremila: Zorica Popović

Odobrila: Jadranka Vojvodić

Dostavljeno:

- NVO „Media Centar“
- Javno preduzeće „Radio i Televizija Crne Gore“, generalni direktor RTCG
- Savjet Agencije za elektronske medije
- Sektor za pravne i ekonomske poslove
- Arhiva